

Nghiệp thức và chuyển hóa

ISSN: 2734-9195 15:51 27/07/2026

Quán và Chỉ là phương tiện để nhiếp tâm, tuy nhiên, những hạt giống tiềm ẩn trong tạng thức luôn trỗi dậy gây rối làm cho hành giả bị phân tâm.

Mang thân người ai cũng có nghiệp Thiện và nghiệp Ác, tùy căn cơ mà hạt giống đó nhiều hay ít. Nếu nhiều nghiệp ác thì cuộc sống gặp lắm trắc trở hoặc bệnh tật, tai nạn...không suôn sẻ (ngoại trừ những hóa thân, **Bồ tát**, La Hán hiện thân không do nghiệp lực).

Thiện và Ác còn tùy quan niệm đạo đức của mỗi xã hội, mỗi lĩnh vực tôn giáo, hoặc phạm vi chính trị.

Ví dụ giết người là một tội ác, nhưng Hồi giáo giết người vi phạm luật đạo Hồi bằng hình thức treo cổ được xem là bình thường.



Hình ảnh chỉ mang tính chất minh họa (sưu tầm)

Hơn 2.000 năm trước, **Chúa Jesus** bị đóng đinh được xem là hành hình bình thường. Mỗi quốc gia có một hình thức trừng phạt tội phạm khác nhau mang tính đạo đức khác nhau. Xưa kia phanh thây tội phạm bằng nhiều hình thức dã man, khi nhân loại tiến đến văn minh, vấn đề hành xử tội phạm mang tính đạo đức hơn là hành hình tại pháp trường, một trong những tay súng nhắm vào tử tội, sẽ không có đạn để trong số đó cứ nghĩ lương tâm không bị cắn rứt. Tiến bộ hơn là tiêm thuốc cho bớt đau đớn.

Giết mổ trâu bò ngày xưa dùng búa tạ đập đầu, con vật kêu la thảm thiết, ngày nay phần lớn các lò mổ dùng điện chích.

Như vậy cùng một cách giết, tùy theo lối hành xử mang tính **đạo đức** trong thời đại văn minh, nhưng có nơi vẫn còn duy trì hình thái man rợ. Đó là đạo đức trong cách xử phạt.

Tòa án Dị giáo: Tây Ban Nha (1478-1834), giáo hội Công giáo La Mã thời Trung cổ, và cận đại đều lập tòa án Dị giáo để đối phó với Tin Lành, ngoại đạo, phù thủy...bằng nhiều hình thức xử phạt, nặng nhất là thiêu sống; ngày nay ngoài Phật giáo và một vài học phái Á châu kể cả Công giáo không khuyến khích việc giết người. Từ bi bác ái là phương cách chuyển hóa tội phạm.

Trong các lĩnh vực khác, vấn đề Thiện và Ác cũng còn tùy thuộc quan niệm đạo đức của lĩnh vực đó. Tại Ấn Độ, những nhà tu khổ hạnh hành xác bằng nhiều hình thức như đứng một chân, đứng không nằm không ngồi, nhịn ăn, hành hạ cơ thể để chuộc tội. Một vài dòng khổ tu bên Công giáo tự dùng roi quất vào người để chuộc tội...những hình thái đó đối với họ được xem là Thiện.

Ngay cả việc bố thí, giúp người nghèo khó được xem là Thiện, nhưng vẫn có người chống đối bảo rằng: làm như thế tạo sự ỷ lại, nghèo khổ là do nghiệp phải trả, giúp họ là cản trở việc trả nghiệp của họ được xem là Ác!

Những lĩnh vực khác trong đời sống cũng khó mà phân Thiện hay Ác. Như vậy căn cứ đâu để biết việc làm Thiện hay Ác?

Đối với nhà Phật, mọi việc làm, ý nghĩ không làm khổ người, làm khổ mình, với tâm từ bi hoan hỷ được xem là thiện; đó là đời sống bình thường. Đi sâu hơn cho những hành giả chuyên tu thì vấn đề lại khác, những gì chướng ngại cho việc tu tập đều xem là bất thiện.

Chuyên đề hôm nay, chỉ nói những chướng ngại trong lĩnh vực chuyên tu.

Cái khó nhất không chỉ vọng tưởng, phân tâm trong lúc **Thiền định**. Quán và Chỉ là phương tiện để nhiếp tâm, tuy nhiên, những hạt giống tiềm ẩn trong tạng

thức luôn trỗi dậy gây rối làm cho hành giả bị phân tâm. Những hạt giống đó do tích lũy nhiều đời hoặc thu nạp bởi trong cuộc sống hàng ngày. Chính những hạt giống đó, trỗi dậy mạnh khi thần thức hôn ám lúc sắp ra đi, hạt giống nào mạnh sẽ lôi kéo thần thức vào một trong những con đường lục đạo.

Thường hành giả tìm cách đè nén hoặc tránh né khi chúng tử xấu trỗi dậy; làm như vậy hạt giống đó không tiêu mất mà vẫn tiềm ẩn trong tạng thức, hạt giống nào mạnh nhất sẽ xuất hiện trước lúc thần thức rời khỏi xác thân. Dĩ nhiên hành giả đạt chuẩn thoát khỏi sinh tử luân hồi, lúc bấy giờ giây phút chót vẫn phải trả quả nào mạnh nhất dưới nhiều hình thức của thế tục. Riêng các bậc chân sư cực Thiện mới thoát khỏi luân báo khi vừa viên tịch.

Tiềm thức là dạng tạng thức hàm chứa mọi hạt giống, khi có ý thức thì tiềm thức ẩn nhưng vẫn không lặn, nó như dạng sóng ngầm luôn lưu chảy. Hành giả hành trì trong mơ màng thì tiềm thức liền chủ động. Những người bị thôi miên ý thức họ ngưng hoạt động, lúc bấy giờ tiềm thức hoạt động một cách thiếu kiểm soát của ý thức, người thôi miên hỏi thì tiềm thức của người bị thôi miên trả lời những gì nó đã chứa trong tạng thức. Tạng thức mỗi người tại trong không gian chung gọi là Akashic.

Thích Minh Mẫn